

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/622/2011>.

4. Блюк Н.В. Трудова еміграція між Україною та Європейським Союзом. Міграція між Україною та ЄС: Виклики безвізового режиму: *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: НУ «Львівська політехніка» МІОК, (м. Львів, 15 грудня 2016 р.). Львів. 2016. С. 146 – 148.

Гаврачинська Наталія Вікторівна

*Головний спеціаліст відділу застосування пенсійного законодавства
Управління пенсійного забезпечення Головного управління
Пенсійного фонду України у Львівській області*

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Громадяни України, які офіційно працюють чи раніше працювали за кордоном, повинні бути впевнені, що коли прийде час оформляти пенсію, цей період буде зараховано до їх страхового стажу. Для забезпечення такого права Україною укладено низку двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів (угод) з пенсійного забезпечення, а саме:

- угоди між країнами Євросоюзу: Латвія, Литва, Естонія, Болгарія, Чехія, Словаччина, Іспанія, Португалія, Польща;
- багатостороння міжнародна угода - це Угода про гарантії прав громадян Держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення;
- окремі двосторонні угоди між Україною та Республікою Грузія, Республікою Молдова, Республікою Азербайджан, Республікою Білорусь;
- виконання зобов'язань колишнього СРСР за міжнародними договорами: з Угорщиною, Монголією, Румунією;

- тимчасова Угода між Урядом України і Урядом РФ про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі та місцевостях, які прирівняні до районів Крайньої Півночі в галузі пенсійного забезпечення від 15.01.1993 року;

- угоди між Україною і Державою Ізраїль та Німеччиною про соціальне забезпечення, проте ці угоди не ратифіковані [1].

Для забезпечення реалізації міжнародних договорів використовуються формуляри зв'язку, розроблені та узгоджені компетентними органами Договірних Сторін. Принципи, за якими укладено міжнародні договори є: пропорційний та територіальний.

За пропорційним принципом міжнародного договору (угоди) про пенсійне забезпечення кожна держава зобов'язується призначати та виплачувати пенсії за страховий стаж набутий на її території. Пропорційний принцип передбачає пропорційне фінансування пенсійних виплат залежно від стажу, заробленого на території кожної Договірної Сторони. Тобто, кожна держава відповідає за свою частину, пропорційно до трудового стажу заробленого на її території, а також до пенсійних внесків та заробітної плати. При цьому страховий стаж, набутий на території іншої договірної держави, враховується лише для визначення права на пенсію.

Такий тип угоди діє між Україною і такими країнами, як Латвія, Литва, Естонія, Болгарія, Чехія, Словаччина, Іспанія, Португалія, Польща. Для країн: Латвія, Литва, Естонія, Польща договори застосовуються до осіб. Для країн - Чехія, Словаччина, Болгарія, Португалія, Іспанія – договори застосовуються до громадян цих країн.

Виплата пенсій пенсіонерам Литви, Латвії, Естонії, Болгарії, які проживають в Україні, проводиться на підставі відомостей, що надходять у органи Пенсійного фонду, у порядку, передбаченому угодами, від установ іноземних держав, які здійснюють переказ пенсій. Пенсійні кошти переказуються

щоквартально на рахунки, відкриті одержувачами пенсій. Щодо спеціальних пенсій, то Угоди з країнами Євросоюзу не поширюються на такі види пенсій. Для переказу української пенсії за кордон особі необхідно подати заяву про перехід на пенсію за страховим законом, тільки після цього пенсія буде переказуватися заявнику.

Пенсійний фонд України, незалежно від укладених міжнародних договорів, переказує пенсії громадянам України, яким призначено пенсію відповідно до статті 54 Закону України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” призначена пенсія по інвалідності, що настала із-за каліцтва чи захворювання внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також здійснює переказ пенсій, призначених із-за трудового каліцтва або професійного захворювання. Переказ пенсій у таких випадках проводиться щоквартально в усі країни на особистий банківський рахунок пенсіонера, відкритий в іноземному банку держави проживання.

Переказ пенсій, призначених відповідно до законодавства інших договірних сторін (крім Литви, Латвії, Естонії, Росії), провадиться компетентними органами договірних сторін на банківські рахунки, відкриті у міжнародному форматі.

Угода укладена за територіальним принципом, за якою пенсійне забезпечення надається згідно з законодавством тієї держави, де особа проживає, при цьому враховується страховий (трудоий) стаж, набутий у будь-якій з держав СНД, а також враховується стаж, набутий на території колишнього СРСР. У разі переїзду пенсіонера переказ пенсії у державу нового місця проживання не здійснюється, і взаєморозрахунки між державами не провадяться [2].

Угоди, укладені за територіальним принципом, це: багатостороння Угода (Угода СНД) - Угода про гарантії прав громадян держав-учасниць СНД у галузі пенсійного забезпечення від 13.03.1992 р., до якої увійшли Республіка Білорусь, Республіка Вірменія, Республіка Грузія, Республіка Казахстан, Республіка

Молдова, Республіка Таджикистан, Туркменістан, Республіка Узбекистан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Російська Федерація.

Пенсійне забезпечення громадян держав – учасниць Угоди здійснюється за законодавством держави, на території якої вони проживають, враховуючи трудовий стаж та заробітну плату, набуті на території будь-якої з цих держав, а також на території колишнього СРСР за період до набуття чинності цієї Угоди.

При переселенні пенсіонера в межах держав–учасниць Угоди виплата пенсії за попереднім місцем проживання припиняється і призначається за новим місцем проживання, якщо пенсія того самого виду передбачена законодавством держави за новим місцем проживання пенсіонера.

Тимчасова Угода між Урядом України і Урядом РФ про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі та місцевостях, які прирівняні до районів Крайньої Півночі в галузі пенсійного забезпечення від 15.01.1993 року [2]. Відповідно до цієї угоди пенсії призначається громадянам, які пропрацювали не менше 15 календарних років у районах Крайньої Півночі або не менше 20 календарних років у місцевостях, які прирівняні до районів Крайньої Півночі - чоловікам при досягненні 55 років, жінкам - при досягненні 50 років. Частина пенсії за період страхового стажу, виробленого в районах Крайньої Півночі або у місцевостях, які прирівняні до районів Крайньої Півночі починаючи з 01 січня 1991 року призначається і виплачується органами Пенсійного фонду РФ.

Таким чином, на виконання міжнародних договорів (угод) в сфері пенсійного забезпечення пенсіонерам іноземних держав, які проживають на території України, за 2020 рік здійснено виплату пенсій на суму 149,8 млн гривень (табл. 1).

**Виплата пенсій пенсіонерам іноземних держав, які постійно
проживають в Україні, за 2020 рік**

№ з/п	Країни	Чисельність, тис. чол.	Сума до виплати, річна, грн.	Виплата на місяць на 1 особу, грн.
1.	Росія	261	10788749,39	3444,68
2.	Латвія	594	26320642,60	3692,57
3.	Литва	254	14441363,88	4737,98
4.	Естонія	1429	95782454,55	5585,63
5.	Білорусь	1	29738,40	2478,20
6.	Молдова	1	29566,61	2463,88
7.	Болгарія	48	1954236,70	3392,77
8.	Польща	3	416837,69	11578,82
	Разом	2591	149763589,82	4816,79

* Складено автором на основі [3].

За міжнародними зобов'язаннями за 2020 рік виплачено пенсій громадянам України, які проживають за кордоном, на суму 154,6 тис. доларів США та 3 160,9 тис. євро (табл. 2).

**Виплата пенсій громадянам України, які виїхали
на постійне місце проживання за кордон, за 2020 рік**

№ з/п	Країни	Чисельність осіб, тис. чол.	Сума до виплати, річна	Виплата на місяць на 1 особу
Доларів США				
1.	Азербайджан	2	2003,11	83,46
2.	Білорусь	14	34757,41	206,89
3.	В'єтнам	4	1556,57	32,43
4.	Ізраїль	36	62127,1	143,81
5.	Канада	5	8741,82	145,7
6.	Польща	25	15497,66	51,66
7.	США	18	27746,28	128,46
8.	Хорватія	1	1529,56	127,46
9.	Швеція	1	660,3	55,03

Разом		106	154619,81	121,56
Євро				
1.	Болгарія	985	330011,11	27,92
2.	Естонія	283	116781,22	34,39
3.	Іспанія	631	596391,63	78,76
4.	Латвія	287	244460	70,98
5.	Литва	380	236806,71	51,93
6.	Німеччина	26	55687,44	178,49
7.	Польща	764	563728,01	61,49
8.	Португалія	84	126208,83	125,21
9.	Словаччина	396	171602,23	36,11
10	Чехія	740	718209	80,89
Разом		4576	3159885,4	57,54
Всього		4682		

** Складено автором на основі [3].*

Отже, міжнародними угодами визначено механізм призначення пенсій за кордоном з урахуванням українського стажу і, навпаки, призначення їх в Україні з урахуванням закордонного стажу.

Список використаних джерел:

1. Як Українці можуть отримувати пенсійні виплати в інших країнах. *Пенсійний кур'єр*. 2021. № 38(956). С. 3.
2. Огляд міжнародних договорів (угод) з питань пенсійного забезпечення *Вісник Пенсійного фонду України*. 2017. № 9. С. 31-41.
3. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua> (дата звернення 14.10.2021).